

ΜΙΑ ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ
ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

21
200 ΧΡΟΝΙΑ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ
ΕΠΙΛΑΣΤΑΣΗ
ΕΛΛΑΔΑ-2021

ΚΥΡΙΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ ΔΡΑΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο)Ι

ΕΚΟΜΕ Α.Ε.
Εθνικό Κέντρο
Οπτικοακουστικών Μέσων
και Επικοινωνίας

ΧΩΡΑ, ΣΕ ΒΛΕΠΩ

Ο ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΑΙΩΝΑΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΙΝΕΜΑ

ΧΟΡΗΓΟΙ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΑΙΝΙΟΘΗΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΟΙ ΤΑΙΝΙΕΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΜΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ:

ΑΣΤΕΡΩ **ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΑΖΙΑΔΗΣ** 1929
ΠΡΟΣΩΠΑ ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑ **ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ** 1946
ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΨΕΜΜΑ **ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ** 1958
ΜΑΝΤΑΛΕΝΑ **ΝΤΙΝΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ** 1960
Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ **ΡΟΒΗΡΟΣ ΜΑΝΘΟΥΛΗΣ** 1960
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ **ΤΑΚΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ** 1960
100 ΩΡΕΣ ΤΟΥ ΜΑΗ **ΔΗΜΟΣ ΘΕΟΣ & ΦΩΤΟΣ ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ** 1964
ΤΟ ΜΠΛΟΚΟ **ΑΔΩΝΙΣ ΚΥΡΟΥ** 1965
ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΓΙΑ ΦΙΛΗΜΑ **ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΙΑΝΙΔΗΣ** 1965
Η 7Η ΜΕΡΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ **ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ** 1966
ΟΙ ΒΟΣΚΟΙ **ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΤΑΚΗΣ** 1967
ΚΙΕΡΙΟΝ **ΔΗΜΟΣ ΘΕΟΣ** 1968
ΘΗΡΑΪΚΟΣ ΟΡΘΟΣ **ΚΩΣΤΑΣ ΣΦΗΚΑΣ & ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΟΡΝΕΣ** 1968
Ο ΜΙΚΡΟΣ ΔΡΑΠΕΤΗΣ **ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΣΙΩΛΗΣ** 1969
Ζ **ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΒΡΑΣ** 1969
ΕΥΔΟΚΙΑ **ΑΛΕΞΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΣ** 1971
ΟΙΚΟΠΕΔΟ **ΘΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΑΓΚΟΣ** 1971
ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΙΟ ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ **ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ** 1972
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ **ΛΑΚΗΣ ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ** 1972
ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΒΙΑΙΟΣ **ΤΩΝΙΑ ΜΑΡΚΕΤΑΚΗ** 1973
ΜΕΓΑΡΑ **ΣΑΚΗΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ & ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΕΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ** 1974
Η ΔΟΚΙΜΗ **JULES DASSIN** 1974
Ο ΘΙΑΣΟΣ **ΘΟΔΩΡΟΣ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ** 1975
ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ, ΚΡΟΪΤΣΜΠΕΡΓΚ **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΥΠΙΔΗΣ** 1975
ΤΟ ΑΛΛΟ ΓΡΑΜΜΑ **ΛΑΜΠΡΟΣ ΛΙΑΡΟΠΟΥΛΟΣ** 1976
Η ΛΙΖΑ ΚΑΙ Η ΑΛΛΗ **ΤΑΚΗΣ ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ** 1976
IDÉES FIXES / DIES IRAE (ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΘΕΜΑ) **ΑΝΤΟΥΑ-ΝΕΤΤΑ ΑΓΓΕΛΙΔΗ** 1977
Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΝ ΤΥΦΛΩΝ **ΜΑΙΡΗ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ-ΠΑΠΑΛΙΟΥ** 1977
ΟΙ ΤΕΜΠΕΛΗΔΕΣ ΤΗΣ ΕΥΦΟΡΗΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ **ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ** 1978
ΜΠΕΤΤΥ **ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ** 1979
ΣΤΑ ΤΟΥΡΚΟΒΟΥΝΙΑ **ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ** 1982
ΦΟΥΡΝΟΙ, ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ **ΑΛΙΝΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ & ΝΙΚΟΣ ΚΑΝΑΚΗΣ** 1983
ΛΟΥΦΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ **ΝΙΚΟΣ ΠΕΡΑΚΗΣ** 1984
ΜΑΝΙΑ **ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ** 1985
ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ ΠΟΥ ΠΛΗΓΩΝΑΜΕ **ΔΗΜΟΣ ΑΒΔΕΛΙΩΔΗΣ** 1986
ΠΡΩΙΝΗ ΠΕΡΙΠΟΛΟΣ **ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ** 1987
...ΛΙΠΟΤΑΚΤΗΣ **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΡΡΑΣ & ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΟΥΠΟΥΡΑΣ** 1988
ΡΟΜ **ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΚΑΡΑΜΑΓΓΙΩΛΗΣ** 1989
ΑΘΗΝΑΙ **ΕΥΑ ΣΤΕΦΑΝΗ** 1995
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΡΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΝΝΑΡΗΣ** 1998

Χώρα, Σε Βλέπω*

ΞΑΝΑΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟ ΑΙΩΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΙΝΕΜΑ

Αφροδίτη Νικολαΐδου και Δημήτρης Παπανικολάου

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΑΛΛΑΞΕ, αναμφίβολα, το πεδίο του ελληνικού κινηματογράφου. Η επιτυχία του Νέου Κύματος και η ευρύτερη, πυκνή, κοινωνική και πολιτική ιστορία της χώρας διαμόρφωσαν νέες συνθήκες για το πώς αντιλαμβανόμαστε τον σύγχρονο ελληνικό κινηματογράφο, τη σχέση του με την ελληνική κουλτούρα αλλά και τη θέση του στα υπερεθνικά δίκτυα παραγωγής, διανομής και προβολής. Κάτι καινούριο όμως που έφερε η τελευταία δεκαετία είναι και ο τρόπος με τον οποίο ξανακοιτάζουμε το παρελθόν· η διάθεση να ξαναδούμε ταινίες από το αρχείο του ελληνικού κινηματογράφου με νέα ματιά.

Το πρόγραμμα της Ελληνικής Ακαδημίας Κινηματογράφου, *Χώρα, Σε βλέπω*, είναι μια χειρονομία επιστροφής στο ελληνικό κινηματογραφικό παρελθόν σε αυτή τη βάση. Στόχος του είναι να αναδειχθεί η πολυπλοκότητα, η ποικιλομορφία και το βάθος του ελληνικού κινηματογράφου του 20ού αιώνα. Ήδη από τον τίτλο *Χώρα, σε βλέπω* γίνεται εμφανές ότι αφορμή για αυτή τη χειρονομία διάσωσης, διάδοσης και μελέτης του ελληνικού κινηματογράφου είναι η ανανέωση του βλέμματος: να (ξανα)δούμε τις ταινίες, να γίνουμε ξανά θεατές επαναπροσδιορίζοντας τη σχέση μας με το παρελθόν του ελληνικού κινηματογράφου ως μια αισθητική, αισθητηριακή και κοινωνική εμπειρία. Πόσο όμως εύκολο είναι αυτό;

* Το ΧΩΡΑ, ΣΕ ΒΛΕΠΩ είναι ένα πρόγραμμα διάσωσης, ψηφιοποίησης, προβολής και μελέτης του ελληνικού κινηματογράφου του 20ού αιώνα, που διοργανώνεται από την Ελληνική Ακαδημία Κινηματογράφου, υπό την αιγίδα της Επιτροπής «Ελλάδα 2021». Με τη χορηγία του Εθνικού Κέντρου Οπτικοακουστικών Μέσων και Επικοινωνίας – ΕΚΟΜΕ (κύριος χορηγός), του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, του Φεστιβάλ Αθηνών Επιδαύρου και του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, και με την υποστήριξη της Ταινιοθήκης της Ελλάδος και της Finos Film.

Όσες και όσοι ασχολούμαστε με την ιστορία, τη μελέτη και τη διδασκαλία του ελληνικού κινηματογράφου αναγνωρίζουμε εδώ ένα βασικό ζήτημα: την περιορισμένη πρόσβαση στο υλικό (και μάλιστα σε ταινίες ψηφιακά αποκαταστημένες και υποτιτλισμένες). Ανανεωμένες και εναλλακτικές αναγνώσεις μιας σύγχρονης ιστορίας του ελληνικού κινηματογράφου αποκλείονται έτσι συχνά εκ των πραγμάτων, ακριβώς γιατί η σχέση μας με το υλικό είναι αποσπασματική και περιστασιακή – ακόμα και όταν πρόκειται για αρκετά γνωστές και βιβλιογραφημένες ταινίες. Ακόμα και τις εμβληματικές ταινίες, αυτές που θα λέγαμε εμπíπτουν σε έναν Κανόνα, όπως είναι οι ταινίες του Κακογιάννη ή του Αγγελόπουλου, δύσκολα μπορεί κανείς να τις βρει, πόσο μάλλον να τις διδάξει και να τις προβάλλει σε κοινότητες θεατών οι οποίες θα διαδράσουν μαζί τους υπό το πρίσμα νέων δεδομένων.

Παράλληλα, την τελευταία δεκαετία διακρίναμε και την ενέργεια που δημιουργούσαν, κάθε φορά, η δημόσια προβολή και η συζήτηση ταινιών από τον 20ό αιώνα του ελληνικού κινηματογράφου. Είδαμε τη διάθεση του κοινού να συμμετέχει δυναμικά σε αυτή την επανατοποθέτηση των παλιών ταινιών σε σχέση με τις σημερινές συνθήκες. Αίφνης η όλη ιδέα του «εθνικού κινηματογράφου» (και μάλιστα, του κινηματογράφου ενός μικρού έθνους σε κρίση) μεταμορφώθηκε, από στατική πολιτισμική αναφορά, σε κινητικό πεδίο αντιπαράθεσης, κριτικής και επαναπροσδιορισμού.

Εμπνευσμένο ακριβώς από αυτή τη δυναμική, το πρόγραμμα *Χώρα, σε βλέπω* συνέλεξε, ψηφιοποίησε (όπου χρειαζόταν) μια επιλογή ταινιών και πλέον άρχισε να παρουσιάζει και να διαδίδει προσβάσιμα αρχεία. Το πρόγραμμά μας δίνει το υλικό για ένα «κινούμενο φεστιβάλ», που κάθε φορά αντλεί ταινίες από μια δεξαμενή, τις συνδυάζει με διαφορετικούς τρόπους και τις επαναπλαισιώνει σε νέους τόπους, τις προσφέρει σε νέα βλέμματα και υποκειμενικότητες, παράγοντας έτσι νέες ιστορίες.

Κινούμενο φεστιβάλ, αναταραχή αρχείου και ιστορία εν κινήσει

Ο πρώτος στόχος (που άρχισε ήδη να υλοποιείται) είναι η δημιουργία μιας πλατφόρμας «κινούμενου φεστιβάλ». Επιλογές και διαφορετικοί συνδυασμοί από τις ταινίες θα ταξιδέψουν σε αίθουσες σε 21 πόλεις στην Ελλάδα και τον κόσμο. Επιπλέον, θα δημιουργηθεί μια «εκπαιδευτική πλατφόρμα», με στόχο τη χρήση του υλικού αυτού από εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, και από ερευνητές του ελληνικού και του παγκόσμιου σινεμά.

Η λίστα των ταινιών αλλά και η λογική αυτού του πρότζεκτ δεν είναι κλειστή. Είναι μία από τις πολλές επιλογές που θα μπορούσαν να γίνουν, και επιθυμία

μας είναι τέτοιες κινήσεις να συνεχιστούν, να διαδοθούν, να πολλαπλασιαστούν. Οι συνέργειες και συνεργασίες αποτελούν βασικό πυρήνα τέτοιων χειρωνακικών που μετατρέπουν μια άλλοτε θεωρητική ή συγγραφική δουλειά σε πράξη· η δε προβολή των ταινιών έχει στόχο, όχι να δείξει τον πλούτο του κινηματογραφικού αρχείου, αλλά να δημιουργήσει μια ενσώματη αναδιαπραγματέυση με το υλικό του, μια *αναταραχή αρχείου*.

Η στιγμή αυτή ήταν κατάλληλη αφενός λόγω του εορτασμού των 200 χρόνων από την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης, που έθεσε ένα ευρύτερο πλαίσιο επαναπροσδιορισμού της σχέσης μας με την εθνική ταυτότητα και κουλτούρα. Αφετέρου, γιατί εδώ και περισσότερο από μία δεκαετία έχει αναπτυχθεί ένας νέος κριτικός και σινεφιλικός λόγος για τον σύγχρονο ελληνικό κινηματογράφο. Το «νέο / παράξενο ρεύμα του ελληνικού κινηματογράφου» έκανε κοινό και κριτικούς να επανεκτιμήσουν το ελληνικό κινηματογραφικό παρελθόν, να δουν «αλλιώς» πολλές γνωστές ταινίες και να αναζητήσουν άλλες χαμένες. Συστηματοποιώντας αυτή την τάση, περισσότερο από ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου και εθνο-γραφία, το συγκεκριμένο πρόγραμμα προτείνει μια σύγχρονη και εξελισσόμενη *γενεαλογία* του ελληνικού κινηματογράφου. Η γενεαλογία ως μέθοδος δεν αναζητά τις απαρχές αλλά κατανοεί την εμφάνιση των μορφών σε συγκεκριμένες ιστορικές στιγμές, μπορεί να μελετά ακόμα και τα λάθη, τις εσφαλμένες επιλογές, τις ανεπιτυχείς ή ανολοκλήρωτες πορείες, τις παράπλευρες διαδρομές. Επομένως, στόχος της επιμελητικής ομάδας ήταν να ξεφύγει από τα παραδοσιακά στεγανά της ελληνικής κινηματογραφικής ιστορίας και να αναδείξει νέες συνδέσεις, οικεία είδη σε νέα πλαίσια, ξεχασμένες αφηγήσεις και χαμένες κατακτήσεις μιας μεγάλης παράδοσης.

Μέχρι στιγμής, ο σύγχρονος θεατής με ελάχιστες εξαιρέσεις δεν είχε τη δυνατότητα να δει, να γνωρίσει και να αποτιμήσει από μόνος του πολλές από τις ταινίες αυτές: χρώματα έχουν ξεθωριάσει, γρατζουνιές έχουν παρεμβληθεί, ηχητικές μπάντες που φθίνουν και συχνά παρεμβατικές πρακτικές πάνω στο υλικό (π.χ. κόψιμο σκηνών), για να χωρέσουν στα στάνταρ μιας δήθεν σύγχρονης τηλεοπτικής μετάδοσης, έχουν αλλοιώσει τα έργα. Αναμφίβολα όλες αυτές οι αλλοιώσεις αποτελούν μέρος της ιστορίας της κόπιας και του τεχνολογικά εξαρτημένου αυτού μέσου. Ωστόσο, η πρόσβαση σε ένα υλικό που διατηρεί τα αισθητικά του χαρακτηριστικά δεν είναι μόνο μια αναγνώριση ότι ο κινηματογράφος είναι τέχνη. Η πράξη της ψηφιοποίησης γίνεται το σημείο εισόδου σε μια ολόκληρη εποχή, στην κινηματογραφική τεχνολογία και τεχνική της, στον τρόπο που βλέπει την κοινωνία και την ιστορία, στις αναπαραστάσεις που επιλέγει να αναδείξει αλλά και σε αυτές που επιλέγει να αποσιωπήσει. Είναι ένας διάλογος με το υλικό στην πράξη, όχι μόνο μια παρέμβαση στο μέσο, αλλά μια έμπρακτη, υλική και ενσώματη ιστορία μέσων.

Οι ιστορίες του ελληνικού κινηματογράφου διαπνέονται σε μεγάλο βαθμό από μια συγκεκριμένη αφήγηση. Μιλάμε για Πρώιμο, Παλαιό, Νέο και Σύγχρονο ελληνικό κινηματογράφο – σε μια αφήγηση που μοιάζει νομοτελειακή (αυτό φαίνεται άλλωστε και στα επίθετα που χρησιμοποιούνται, από το «πρώιμος» στο «σύγχρονος») και συχνά τελειώνει με το τέλος του 20ού αιώνα. Πώς μπορούμε, εντούτοις, να διανοήσουμε αυτή την αφήγηση; Τι θα σήμαινε, για παράδειγμα, μια επιστροφή στον ελληνικό κινηματογράφο του '50 και του '60, που δεν θα τον βλέπει ως «παλαιό» και «εμπορικό», αλλά θα είναι έτοιμη να συζητήσει ερωτήματα μιντιακής πολιτικής και οικονομίας, την παγκόσμια κινητικότητα και τη μιμική δυναμική (mimicry) του δημοφιλούς κινηματογράφου συγκεκριμένων ειδών (πχ. μιούζικαλ, κομεντί, ταινία κοινωνικής καταγγελίας) ή και τη συναισθηματική υπερεπένδυση στην εικόνα συγκεκριμένων σταρ από την ελληνική κοινωνία; Πώς θα άλλαζε τη συζήτηση για τον «νέο ελληνικό κινηματογράφο» η προσέγγισή του από μια φεμινιστική ή κουήρ οπτική; Τι θα κόμιζαν στον «πρώιμο ελληνικό κινηματογράφο» νέα αναλυτικά ερωτήματα σχετικά με τη διαμόρφωση του εθνικού/υπερεθνικού στον παγκόσμιο κινηματογράφο στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα;

Κάπως έτσι, ξαναβλέποντας και ξαναδείχνοντας ταινίες, αξίζει να ξανασκεφτούμε επίσης όχι μόνο τα υπερεθνικά, αλλά και τα εθνικά χαρακτηριστικά του ελληνικού κινηματογράφου. Να δούμε πώς, από τις πρώτες μη ομιλούσες παραγωγές και σε όλη την ιστορία του ο ελληνικός κινηματογράφος χρησιμοποίησε εθνικά λογοτεχνικά/πολιτισμικά είδη και κείμενα (*Αστέρω* του Δ. Γαζιάδη), λειτούργησε ως ένα ευρύ πεδίο αναπλαισίωσης της εθνικής ιστορίας και αντιμετώπισης του εθνικού τραύματος (*Το μπλόκο* του Α. Κύρου, *Ο θάσος* του Θ. Αγγελόπουλου), έφτιαξε ιδιαίτερα δημοφιλείς αναπαραστάσεις της εθνικής αφήγησης (*Παπαφλέσσας* του Ε. Ανδρέου, *Μαντώ Μαυρογένους* του Κ. Καραγιάννη), υπονόμεισε συχνά τις αναπαραστάσεις της εθνικής αφήγησης (*Τον καιρό των Ελλήνων* του Λ. Παπαστάθη, *Ο Μεγαλέξαντρος* του Θ. Αγγελόπουλου), ερεύνησε το εθνικό και πολιτισμικό αρχείο (*100 ώρες του Μάη* του Δ. Θέου και Φ. Λαμπρινού και *Z* του Κ. Γαβρά, *Η αγέλαστος πέτρα* του Φ. Κουτσαφτή), έφτιαξε ταινίες που γίνονται οι ίδιες κομμάτι της εθνικής κουλτούρας, «τόποι μνήμης» (lieux de mémoire) στους οποίους επανερχόμαστε και μέσω των οποίων εκφραζόμαστε, όπως η *Στέλλα* του Μ. Κακογιάννη, ο *Δράκος* του Ν. Κούνδουρου, η *Ευδοκία* του Α. Δαμιανού.

Αξίζει έτσι, επίσης, να επαναπροσεγγίσουμε την κινηματογραφική τοπογραφία του ελληνισμού – αν με τον όρο εννοήσουμε όχι μόνο την αναπαράσταση του τοπίου και του τόπου, αλλά και τη «γνωσιακή χαρτογράφηση», το πώς δηλαδή τοποθετείται φαντασιακά μέσα από τον κινηματογράφο το εθνικό υποκείμενο στον παγκόσμιο χάρτη. Τη διαμόρφωση μιας κινηματογραφικής αθηναιογραφίας (από την *Αστέρω* και τις *Περιπέτειες του Βιλλάρ* του Ζ. Χεπ ως τη *Συνοικία*

το όνειρο του Α. Αλεξανδράκη και το *Από την άκρη της πόλης* του Κ. Γιάνναρη) και την αντιθετική συχνά κινηματογράφηση της υπαίθρου (*Μανταλένα* του Ντ. Δημόπουλου, *Ο φόβος* του Κ. Μανουσάκη). Ο κινηματογράφος αναδεικνύει τις γεωγραφικές εμμονές του έθνους, παρακολουθεί τις ιστορικές διακυμάνσεις του εθνικού χώρου και διαμεσολαβεί τις φαντασιακές του προκλήσεις.

Πρέπει, τέλος, να ξανασκεφτούμε πώς ορίζουμε το κεφάλαιο «κινηματογράφος και κοινωνία». Να ξαναδούμε πώς παρουσιάζονται, κρίνονται αλλά και αναπλαισιώνονται ζητήματα όπως: η μετανάστευση (*Μέχρι το πλοίο* του Α. Διαμιανού, *Τελευταίος σταθμός, Κρόιτσμπεργκ* του Γ. Καρυπίδη), η μετακίνηση προς τα αστικά κέντρα (*Το βαρύ πεπόνι* του Π. Τάσιου) και η αλλαγή της υπαίθρου (... *λιποτάκτης* των Γ. Κόρρα & Χρ. Βούπουρα), η κοινωνική διαπίδωση και η τάξη (*Γρόσσωπο με πρόσωπο* του Ρ. Μανθούλη), το κοινωνικό φύλο και η σεξουαλικότητα (*Από την άκρη της πόλης, Idées Fixes / Dies Irae* (*Παραλλαγές στο ίδιο θέμα*) της Α. Αγγελίδη, *Μπέττυ* του Δ. Σταύρακα), οι αντικουλτούρες (*Γλυκιά συμμορία* του Ν. Νικολαΐδη), οι συλλογικότητες αντίστασης (*Μέγαρο των Σ. Μανιάτη και Γ. Τσεμπερόπουλου, Αγώνας των τυφλών* της Μ. Χατζημιχάλη Παπαλιού), η αλλαγή στους κώδικες ηθικής (*Το προξενίο της Άννας* του Π. Βούλγαρη, *Ιωάννης ο βίαιος* της Τ. Μαρκετάκη), η ελληνική οικογένεια και οι μετεξελίξεις της (*Ο φόβος, Οι βοσκοί* του Ν. Παπατάκη), η παράδοση, ο «εκσυγχρονισμός» και ο τουρισμός (*Κορίτσια για φίλημα* του Γ. Δαλιανίδη, *Θηραϊκός όρθρος* των Κ. Σφήκα & Στ. Τορνέ), η ετερότητα και η ταυτότητα (*ROM* του Μ. Καραμαγγιώλη, *Αθήναι* της Ε. Στεφανή).

Αναφέραμε ως εδώ μερικά από τα θέματα που συζητήσαμε για το *Χώρα, σε βλέπω*. Δεν είναι τα μόνα. Αντίθετα, είναι ενδεικτικά των ζητημάτων που αναδύονται καθώς ξανασκεφτόμαστε μια μακρά σειρά ταινιών και τον μεταξύ τους διάλογο.

Από το κινούμενο φεστιβάλ στο ανοιχτό βιβλίο

Το βιβλίο που φτιάξαμε για να συνοδεύσει το *Χώρα, σε βλέπω* έχει στόχο να δείξει την πολλαπλότητα των συζητήσεων, αλλά και των διαδρομών που θα θέλαμε να προκαλέσει αυτή η χειρονομία. Ξεκίνησε με την απόφαση ότι δεν θα μιλούσαμε για μεμονωμένες ταινίες ή για συγκεκριμένους σκηνοθέτες που απλά θα διευκόλυναν με προφανή τρόπο την ανάγνωση της πλοκής των ταινιών. Αντιθέτως υιοθετήσαμε εξαρχής μια λογική πολυπρισματική και πολυφωνική, που να αποδομεί και την ίδια την εμμονή μας με τις χρονολογίες και τα χρονόσημα. Στόχος μας δεν ήταν ούτε να αναζητήσουμε απαρχές, ούτε να προτείνουμε έναν νέο Κανόνα.

Αντίθετα, το βιβλίο αποτελείται από σύντομα δοκίμια που λένε το καθένα μια ιστορία. Ξεκινούν πάντα από μια ημερομηνία – αλλά την αντιμετωπίζουν όχι ως ορόσημο, αλλά ως αφορμή. Έτσι, με αφορμή την ημερομηνία 30 Δεκεμβρίου 1928, όταν το περιοδικό *Κινηματογραφικός Αστήρ* κυκλοφόρησε άρθρο με τίτλο «Αι πρώται των ελληνικών ταινιών», γράφεται ένα άρθρο για τις πρώτες Ελληνίδες κινηματογραφικές σταρ. Με αφορμή την ημερομηνία 18 Απριλίου 1966, ημερομηνία που η ταινία *Το χώμα βάφτηκε κόκκινο* βρίσκεται στη λίστα των υποψήφιων για Όσκαρ Καλύτερης Ξενόγλωσσης Ταινίας, αναπτύσσεται ένα δοκίμιο για την έννοια του είδους στην εθνική κινηματογραφία. Κάτω από την ημερομηνία «25 Απριλίου 1977», ημερομηνία που η Μπέττυ Βακαλίδου διαβάζει στη σκηνή του θεάτρου Λουζιτάνια την ανακοίνωση των τρανς σεξεργατριών ενάντια σε ένα ρατσιστικό νομοσχέδιο για τα αφροδίσια νοσήματα που πρότεινε η τότε κυβέρνηση, βρίσκει τη θέση της μια μικρή κούηρ ιστορία του ελληνικού σινεμά. Με γεγονός εκκίνησης την απόφαση του Παύλου Ζάννα να μεταφράσει την *Αναζήτηση του χαμένου χρόνου* του Προυστ μεταξύ 1968-1972, όντας κρατούμενος για αντιδικτατορική δράση, γράφεται ένα δοκίμιο για την πορεία του κινηματογράφου μέσα στη δικτατορία.

Αυτές είναι μόνο μερικές από τις 35 συμβολές που έχει αυτό το βιβλίο. Παροτρύνουμε τις λοξές προσεγγίσεις, τις φαινομενικά ασύμβατες αλλά κατά βάθος ανανεωτικές συνδέσεις (π.χ. πώς οι ηθοποιοί διαμορφώνουν το ερμηνευτικό πλαίσιο μιας ταινίας), τις πρωτότυπες αναφορές. Η επιμελητική οπτική μας σε αυτόν τον τόμο είναι πότε μακροσκοπική, αναδεικνύοντας κινηματογραφικές δεσπόζουσες, και πότε εστιάζει στο μικρό συμβάν, σε μια επιλογή, σε ένα πλαίσιο (π.χ. τα κινηματογραφικά έντυπα και περιοδικά), σε ένα πρόσωπο σε μια στιγμή.

Πρόκειται για δοκίμια που λένε ιστορίες μέσα στη μεγαλύτερη ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου: ένα κριτικό storytelling που θέτει ερωτήματα και ανοίγει πλαίσια συζήτησης: Τι σημαίνει εθνικός κινηματογράφος; Είναι ακόμα λειτουργική αυτή η έννοια και κυρίως από τη σκοπιά του σήμερα; Οι ιστορίες έμφυλης ριζοσπαστικοποίησης ήταν αποσιωπημένες από τις επίσημες ιστορίες, αλλά μήπως όχι απύσες από τη δράση και επικοινωνία με το κοινό; Πού στρέφει το βλέμμα μας η θεώρηση του κινηματογράφου ως μιας βιομηχανίας με κάθετη και οριζόντια ανάπτυξη και με συνέργειες με άλλες, όπως αυτήν της τηλεόρασης και του βιβλίου;

Όπως και με τις συζητήσεις κάθε φορά που οργανώνονται οι προβολές του *Χώρα, σε βλέπω*, έτσι συνέβη και με το βιβλίο που συνοδεύει αυτή τη δράση. Τα θέματα και οι άξονες άρχισαν να πολλαπλασιάζονται καθώς παραλαμβάναμε τα κείμενα, κι έτσι το βιβλίο αυτό μπορεί να ειπωθεί και σαν ένα ανοικτό έργο, μια work in progress ιστορία που κατανοεί και δείχνει ότι δεν μπορεί παρά να είναι πληθυντική. Το *Χώρα, σε βλέπω*, ως κινούμενο φεστιβάλ, αλλά και πλέον

ως ένα ανοιχτό και εξελισσόμενο βιβλίο, δεν μπορεί παρά να δείχνει πόσο γραμματικά οξύμωρη είναι η ίδια η φράση του τίτλου του: τρεις ενικοί που, από τη στιγμή που τους βάζεις μαζί στο πλαίσιο αυτής της αρχαιακής κινηματογραφικής αναδίφησης, συνειδητοποιείς πως μόνο ενικοί δεν μένουν. Ξεκινάς από τη «χώρα», και καταλαβαίνεις πόσο πληθαίνει ήδη μ' αυτό το «σε βλέπω». Πόσο πολλές και διαφορετικές γίνονται οι εικόνες της, πόσο διαφορετικές και πολλαπλές οι εννοιολογήσεις, οι εξιστορήσεις, οι επιθυμίες, οι προβολές, οι οπτικές. *Χώρες... Σας βλέπουμε.*

ΧΩΡΑ, ΣΕ ΒΛΕΠΩ – Ο ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΙΝΕΜΑ / επιμέλεια δράσης (ΕΑΚ): Σύλλας Τζουμέρκας, Ελίνα Ψύκου / συνεπιμέλεια προγράμματος, επιμέλεια έκδοσης και εκπαιδευτικού υλικού: Αφροδίτη Νικολαΐδου, Δημήτρης Παπανικολάου / γενικός συντονισμός δράσης (ΕΑΚ): Φαίδρα Βόκαλη / επιμέλεια ψηφιοποίησης και αποκατάστασης: Γιάννης Βεσλεμές / εργαστήρια εικόνας: ANMAR FILM LAB, STEFILM, AUTHORWAVE / εργαστήριο ήχου: KVARYBOSOUND MFC / συντονισμός παραγωγής: Ιωάννα Ραμπαούνη / βοηθός συντονισμού: Βάιος Γαλάνης / νομική σύμβουλος: Μαρίνα Μαρκέλλου / γραφιστικά: Νίκος Πάστρας, TALC / υπεύθυνη επικοινωνίας: Νατάσσα Πανδη / social media manager: Δημήτρης Τσακαλέας / κείμενα ωρολογίου: Θοδωρής Δημητρόπουλος / συντονισμός φεστιβάλ: Σταύρος Μαρκουλάκης / συντονισμός έκδοσης: Ασπασία-Μαρία Αλεξίου / μεταφράσεις έκδοσης: Ασπασία-Μαρία Αλεξίου, Δέσποινα Παυλάκη, Κώστας Σκορδύλης / υποτιτλισμός & μεταφράσεις ταινιών: AUTHORWAVE / έξτρα μεταφράσεις ταινιών: NEANIKO ΠΛΑΝΟ, STORYTELLER

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ελένη Αγγελόπουλου, Τάσος Αδαμόπουλος, Ελένη Ανδρουτσοπούλου, Léonie Bébé, Αλεξάνδρα Γεωργοπούλου, Άντυ Δημοπούλου, Βασιλική Διαγουμά, Περικλής Δουβίτσας, Ηλιάνα Ζακοπούλου, Νίκος Θεοδοσίου, Κωστής Θεός, Μάρω Καβαφάκη, Αθηνά Καλκοπούλου, Χρήστος Κανάκης, Σίβυλλα Κατσουρίδη, Δημήτρης Κολιοδήμος, Κωστής Κοντογιάννης, Ελένη Κοσσυφίδου, Στέλιος Κυμιωνής, Ελένη Κυπριώτη, Αγγαΐα Λάτσιου, Georges Λιαρόπουλος-Legendre, Σταύρος Λιόκαλος, Δημήτρης Μερζιώτης, Νικόλ Μουζάκη, Δημήτρης Μπούρας, Ράνια Μπριλάκη, Μαρί-Λουίζ Νικολαΐδη, Συμεών Νικολαΐδης, Φοίβη Οικονομοπούλου-Αγγελοπούλου, Μαργαρίτα Πανουσοπούλου, Φαίδρα Παπαδοπούλου, Ζωή Παπαντώνη, Manuela Paratakis, Michèle Ray-Gavras, Ορέστης Πλακιάς, Χριστίνα Σιγάλα, Πωλίνα Τζεϊράνη, Κρίστου Τσερκετζή, Κατερίνα Τσιώλη

Θόδωρος Αγγελόπουλος Παραγωγή Ταινιών, Αθηνά - Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Δημιουργών Θεατρικών και Οπτικοακουστικών Έργων, Gaumont, Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Αθήνας - Νύχτες Πρεμιέρας, Διόνυσος - Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Δικαιωμάτων Ελλήνων Ηθοποιών, Ίδρυμα Μελίνας Μερκούρη, Ίδρυμα Μιχάλη Κακογιάννη, Ισοκράτης - Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Πνευματικών Δικαιωμάτων, NFTS, Odeon, Παπανδρέου Α.Ε., Paris Films Coop, Feelgood Entertainment

Λίστα συγγραφέων με αλφαβητική σειρά

Ιωάννα Αθανασάτου
Κωνσταντίνος Αϊβαλιώτης
Ασπασία-Μαρία Αλεξίου
Ρέα Βαλντέν
Ηλέκτρα Βενάκη
Φαίδρα Βόκαλη
Χρήστος Δερμεντζόπουλος
Franklin L. Hess
Φοίβος Καλλίτσης
Βρασίδης Καραλής
Αθηνά Καρτάλου
Ορσαλία-Ελένη Κασσαβέτη
Κωστής Κορνέτης
Ελένη Κούκη
Όλγα Κουρέλου
Μανώλης Κρανάκης
Κωνσταντίνος Κυριακός
Βασιλική Λαζαρίδου
Γκέλυ Μαδεμλή
Ιουλία Μέρμηγκα
Αφροδίτη Νικολαΐδου
Παναγής Παναγιωτόπουλος
Αλέξανδρος Παπαγεωργίου
Λυδία Παπαδημητρίου
Δημήτρης Παπανικολάου
Μαρία Παραδείση
Κώστας Περούλης
Philip E. Phillis
Δημήτρης Πλάντζος
Άννα Πούπου
Γιώργος Σαμπατακάκης
Ειρήνη Σηφάκη
Σύλλας Τζουμέρκας
Βασιλική Τσιτσοπούλου
Μαρία Χάλκου
Ελίνα Ψύκου

Εάν θέλετε να μάθετε περισσότερα για το πρόγραμμα *Χώρα, σε βλέπω*, τόσο για τις προβολές, όσο και για τις εκπαιδευτικές και εκδοτικές του δραστηριότητες, επικοινωνήστε με την Ελληνική Ακαδημία Κινηματογράφου στο info@hellenicfilmacademy.gr.
Βρείτε μας σε fb [@motherlandiseeyou](https://www.facebook.com/motherlandiseeyou) & Instagram Motherland, I see you